

1. ÚVOD, CÍLE A HYPOTÉZY

Česko se od počátku 90. let potýká s více jak čtyřicetiletými následky deformace své ekonomiky, přičemž velmi důležité změny se uskutečňují i v odvětvové struktuře ekonomických činností. V této souvislosti je třeba rozlišovat dvě nevyhnutelné fáze dosavadního vývoje ve struktuře zaměstnanosti.

Za prvou lze označit fázi, kterou lze vzhledem k vyvíjejícím se trendům zvyšování podílu zaměstnanosti v terciéru označit za pozitivní. K tomuto jevu dochází na jedné straně prostřednictvím uvolňování pracovních sil z odvětví, jejichž zaměstnanost byla uměle udržována a záměrně podporována (hlavně sektor zemědělství a sektor průmyslové výroby s těžbou nerostných surovin), a na straně druhé poptávkou pracovního trhu po nových kvalifikovaných silách uplatňujících se převážně v určitých terciérních odvětvích (např. progresivní terciér). V Česku tedy bylo nutné, vzhledem ke špatné a zastaralé struktuře ekonomiky, resp. zaměstnanosti, která by jen stěží konkurovala novým podmínkám na domácím i evropském trhu, zahájit transformační procesy, které si vyžádaly v 90. letech dramatický nárůst nezaměstnanosti, což lze označit za druhou paralelní fázi transformačních změn.

Vzhledem k nevyhnutelným změnám ve struktuře zaměstnanosti lze vnímat nezaměstnanost v počáteční fázi hospodářských přeměn jako dočasně nutný průvodní jev. Negativním projevem vývoje ekonomiky, resp. struktury zaměstnanosti lze pak ovšem označit dlouhodobě se zvyšující nezaměstnanost (regionální a v průměru tedy i celorepubliková), která je výsledkem opožděných změn a nedokončených restrukturalizačních procesů v některých odvětvích. Tento negativní projev je umocněn regionálními rozdíly, tzn. jedná se o takové regiony, které měly na počátku 90. let značně specifickou ekonomickou základnou. V těchto regionech byla struktura zaměstnanosti oproti ostatním regionům méně diverzifikovaná a často soustředěná na odvětví těžkého průmyslu.

Nejvýznamnější změny ve struktuře zaměstnanosti Česka se od 90. let udály v odvětvích terciéru, jejichž rozvoj nebyl předešlých 40 let možný vzhledem k netržním principům centrálně řízené ekonomiky. Během tohoto čtyřicetiletého období se ovšem v západních vyspělých ekonomikách tato odvětví ekonomických činností dále vyvíjela a diverzifikovala, přičemž jedním z výsledků rozšiřování tohoto spektra terciérních odvětví byl jak kvantitativní, tak kvalitativní nárůst tohoto typu zaměstnanosti. Západoevropské země tak prošly přirozeným vývojem ekonomických činností (i když podpořeným hospodářskými problémy 70. let) na rozdíl od transformujících se zemí, jejichž ekonomiky založené na